

ASPECTES RELIGIOSOS DE VALLMOLL (SEGLES XVI - XVIII)

per Antoni Grau

Introducció

Motivació del treball.- La història d'un poble no es construeix només amb grans fets, sinó, essencialment, a base dels petits. Un dels factors que més ha influït, sens dubte, en la vida dels pobles durant segles i segles és la religió.

Vallmoll no és cap excepció, i els textos inclosos en aquest treball en són una mostra, extreta dels segles XVI i XVII.

Criteris de transcripció.- A l'hora de transcriure els textos, he utilitzat el criteri interpretatiu, els punts bàsics dels quals són:

- Resolució de les abreviatures i dels signes simbòlics sense cursiva.
- Ús del guionet i de l'apòstrof en els casos previstos pel sistema ortogràfic actual, i el punt volat en tots els altres.
- Regularització de la puntuació (en la mesura que sigui possible).
- Regularització de majúscules i minúscules.
- Regularització de l'ús de i/j i u/v.
- Ús dels accents segons el dialecte oriental (en el qual es poden encabir els textos en català) i la dièresi.
- Indicació dels fragments il·legibles amb punts suspensius entre parèntesis.
- Així mateix s'indicarà el canvi de línia en el manuscrit amb una barra (/) i el de cara o full amb doble barra (/ /).

Textos

Capelleta de la Mare Déu de Montserrat.- El text es troba en un "Plec de papers de la comunitat dels segles XVII i XVIII" i data de l'any 1681:

"...: De tota/ illa domo sita intus dictam villam de Vallmoll in/ vico dicto lo carrer de l'Abelló; ante scilicet capellam/ Beate Virginis Maria Montserrat: Terminatum ex/

latere cum domo haredum Simonis Soler agricola; ex alio/ latere partim cum quodam carrerono super quem/ sunt quadam volta dicta domus et partim cum domo Ma/thei Sans; a parte retro cum vico, sive empriu, qua est coram furno veteri/ dicta villa, et a parte ante cum dicto vico de l'Abe/lló.”¹

El text ens presenta la capelleta en una situació semblant a la que ocupa actualment, encara que la distribució dels carrers sembla diferent.² No hem trobat en documents anteriors cap acta de benedicció o petició per bastir-la.

Sí que trobem, en canvi, una mostra de devoció a la imatge de la capelleta en el testament de Josep Andreu, cirurgià:

“Y vull que a la Mare de Déu de Montserrat del carrer de la present vila me sien cantades las horas de creu.” (24-VIII-1706)

La presència d'aquesta capella de carrer dedicada a la Mare de Déu de Montserrat respon a la devoció que per la “de la muntanya” sentia la gent de Vallmoll, com ho demostren els següents fragments de testaments:

“Item vull que se'm sian celebradas una volta tant solament tres missas resadas a Nostra Senyora de Monserrat a la montanya ab la caritat acostumada.” (Josepa Canela, 25-IX-1688)

“Item man se'm sian celebradas quatra misas ab la caritat acostumada a la Mara de Déu de Monserrat a la montanya una volta tan solament.” (Salvador Oller, 20-IX-1692)

“Item vull y man que per salut y repòs de la mia ànima me sian ditas y celebradas quaranta misas baixes una volta tant solament ab la caritat acostumada de quatre sous ab lo modo següent, ço és, quinse a Nostra Senyora de Monserrat a la montanya,...” (Mariagna Andreu i Saytó, 22-III-1707)

Capelleta de sant Antoni. - El text es troba en el Manual Notarial de 1671-1679, fulls 299v-300r, i data del dia 1 de maig de 1676:

“Jo Il.lustre Senyor Doctor Bernat Miró, prevere./ canonge penitensier y Vicari General de su/ Il.lustríssima don Fran Manuel de Spinosa,/ Archebisbe de Tarragona, riquerint et/suplicant Joseph Llorens y Jaume/Ortega, òmens de la dita vila de Vallmoll, que per sa devoció y de altres particulars/ de dita vila demanant a dit Senyor Vicari General/ les concedesca lloc per col.localar una I/matge del gloriós sant Antoni de Pàdua/ en lo carrer del mig de dita vila, de/ baix de unas voltas; a la qual petició/ respongué dit Senyor Vicari General que concidia/ llicència perquè tingués son degut lloc/ lo sant, a lo pacte que fos mirat lo dit/ lloc per los hòmens de Vallmoll si és desent// y ben conduït perquè lo dit sant esti/gui ab lo degut decoro ha menester./ per lo que ha volgut vos requerir notari/ y testimonis die primer de maig/ 1676 en la abadia de Vallmoll./ I Deo

1. Traducció: “De tota aquella casa situada dins d'aquesta vila de Vallmoll en lo carrer dit lo carrer de l'Abelló, és a dir, davant la capella de la Magnífica Verge Maria de Montserrat: limita d'un costat amb la casa dels hereus de Simó Soler, pagès; de l'altre costat amb la casa dels hereus de Simó Soler, pagès; de l'altre costat, part amb un carreró sobre el qual hi ha precisament les voltes d'aquesta casa, i part amb la casa de Mateu Sans, pel darrera amb el carrer, o empriu, que és davant del forn vell de dita vila, i pel davant amb dit carrer de l'Abelló.”
2. Aquesta distribució diferent s'esdevenia en el mapa realitzat per Beaulieu l'any 1646.

etc.

Testes són Joan Forns, cal/sater de Serral, y David/Madam, jove de Barcelona/ y Joan Rocamora de/ Vallmoll.”

La devoció a la imatge de sant Antoni de Pàdua que es situà sota les voltes de ca Llorens es manifesta en les misses que se li encomanen en alguns testaments:

“... volent se'm digan hores de creu devant de sant Antoni a las voltas, donant la caritat acostumada de sinch sous tant solament.” (Esperança Sol i Olomar, 22-II-1704)

“que's canten unas horas de creu devant sant Antoni de Pàdua a las voltas.” (Jaume Baldric, 27-I-1707)

“... y que se'm canten devant la capelleta del gloriós sant Antoni de Pàdua de las voltas per a sufragi de ma ànima, y demés de una obligació unas horas de creu.” (Magdalena Baldric, 24-III-1730)

En l'actualitat, la imatge que hi ha a les voltes correspon a sant Antoni Abat. Ignorem quan es va produir el canvi d'un sant Antoni per l'altre, però fou durant el segle passat, ja que la gent més gran del poble recorda haver vist sempre el de gener.

Altres capelles.- De les altres capelles que hi ha a Vallmoll no he trobat cap documentació que faci referència als inicis de llur existència. Tot i així en trobem ja algunes al·lusions en els obituaris a partir de les dates següents (tot i que n'hi podria haver d'anteriors):

- Capella del Roser (a les voltes): “... se ly canta unas horas de creu devant la capelleta del Roser.” (Maria Badia i Farré, 26-IX-1779)

- Capella de l'Angel: “... se li canta una absoluta devan la porta de casa, unas horas de creu devant la capelleta de l'Angel.” (Isabel Rocamora, 25-VIII-1792)

- Capella de sant Magí: “... se li cantaren unas horas de creu en la capelleta de sant Magí.” (Joan Monserrat, 16-IX-1799)

- Capella de sant Francesc: “... se li cantaren unas horas de creu davant la capella de sant Francesch,...” (Joan Ferrer, 31-I-1800)

- Capella de sant Domingo: “... se li cantaren unas horas de creu devant la capella de sant Domingo.” (Ramon Figuerola, 8-IV-1803)

Benedicció d'un quadre de sant Antoni a l'església.- El text es troba al “Llibre de la germandats de sant Antoni de Pàdua”, el qual no té els fulls numerats:

“Fou beneït lo quadro de sant Antoni de Pàdua y son/ altar en la Iglésia de Vallmoll per mi lo doctor Joan/Antoni Saytó, prevere y rector de la present Iglésia, per haver-me/ donat llicència lo Il.lustríssim y Reverendíssim Senyor don Joseph Mora,/ bisbe de Moronea, official y Vicari General per lo Il.lustríssim y Reverendíssim/ mon Senyor Arquebisbe de Tarragona lo die 9 de febrer/ de 1692.

Verum lo doctor Saytó, rector.”

El permís episcopal al qual es fa referència fou atorgat el dia 30 de gener del mateix any.

Elecció de sant Miquel de maig com a patró de Vallmoll.- a) El primer text que trobem on hi ha constància del desig de Vallmoll de tenir sant Miquel de maig com a patró data de 1591 i es troba en el “Capbreu del benefici de l'església, segle XVI”, llibre que no porta numerats els fulls:

“A XV del mes de abril any 1591.

Los senyors jurats de la vila de Vallmoll, so és, en Bartomeu Llorens y en Pere Llorens y en Mateu Boranat, jurats ab lo present any, aspirats per lo Asperit Sant y moguts a molta gran de/vosió, de voluntat del ravarent mossèn Pere/ Salvat, rector de la parroquial església de Vall/moll, y de consentiment del mol il.lustre senyor don Barnat de Boxadós, per lo/gran dany solem rebre en los asplets y fruïts/ que es fan sobre la terra, an aplegat consell/ general ab la dita església per a fi y afecta/ de votar la festa del gloriós sant ³ Miquel, que la festa de la aparisió de sant Miquel/ és en lo mes de mayg, perquè ell vulle pre/gar a Nostre Senyor Déu nos vulle deslliurar/ los fruïts de broma y vents y altra tempas/tat, y en asò quiscú dirà son parer si votarem/ dita festa y fem una solemna profesó per la vila fins a la creu de la Verge Maria.

Primo lo il.lustre senyor don Barnat de Boxadós/ és del parer que votem dita festa per lo ⁴ que/ dal és mencionat; en Pasqual Farran, balle./ lo mateyx, y en Bartomeu Llorens y en Mateu Boranat y en Pere Llorens, jurats, són contens./ Se vota dita festa y Juan Cosidor, lo mateix;/ Llorens Baldric y Toni Coll, lo mateix; Toni Gavaldà, lo mateix; Damià Esteve, lo mateix;/ Juan Salvat, lo mateix; Gaspar Gatell, lo mateix;/ Francesc Malorquí, lo mateix; Francesc Ferran, lo mateix;/ Masià Roquemora, lo mateix; Toni Joan Gole/ge, lo mateix; Pere Gisquerol, lo mateix; Pere/ gisquerol, lo mateix; Jaume Serdà, lo mateix; Miquel Coletge, Toni Sanahuge y Pere Juan Ca/besa, lo mateix.//

Guillem Arbonès, lo mateix, que voten dita festa;/ Gaspar Gatell y Pere Sanahuge, lo mateix; y Juan Bora/nat y mestre Antoni Holomar y Juan Buarell, lo/ mateix; y Jaume Mateu, lo mateix; Juan Arbonès/ y Gaspar Andreu y Juan Figarola y Pasqual Baldric/ y Toni Plana, lo mateix; y Pere Pau Esteve, lo mateix; y Miquel Papiol y Tino Cosidor y Juan Malorquí/ y Mateu Andreu i Toni Arbonès y Juan Gaspar, tots/ lo mateix; y Juan Ballester y Francesc Plana y Guillem/ Rodó y Damià Gili, lo mateix; y Mateu Peris y/ Tomàs Corbera y Juan Holomar, lo mateix; Gabriel Jun/sano, lo mateix; y Pau Baliart y Francesc Cosidor y Juan/ Holomar, lo mateix; u Juan Vives y Jaume Ayximenis/ i Arnau Bonansa y Guillem Serveró y Rafel Mulner./ lo mateix; y Gaspar Fort y Jaume Pallejà y Ramon Ja/fayx y Jaume Torrens, lo mateix; y Juan Holomar y Jau/me Sala y Juan Torrel, lo mateix; y Juan Casternelles/ y Melsió Guinovart y Pere Ballester, lo mateix;/ Pasqual Baldric, Francesc Llorens, Gaspà Gatell treginer, Juan Plana,/ Arnau Cases Francesc Gaspà, Pere Maymó, Jaume Holomar, Joan Bo/ranat. Tots los sobredits de molt bon grat y de/ bona devosió, a una veu són contents, se vo/ten la dita festa de Sant Miquel que.l perquè/ prega per no soltreg nos vulle pregà a Nostre Senyor/ Déu nos vulle guardà los fruïts de brome y vents y altra tempestat. Amén.”

b) El segon text que presenta l'elecció com a patró de sant Miquel data de 1662, es troba al Manual Notarial de 1661-1671, al full 167, i presenta algun fragment difícil d'entendre:

“Electió y vot per patró de sanct Miquel.

3. En el manuscrit asant.

4. En el manuscrit lo lo.

Die decima octava mensis maii anno a Nativitati Domini milles/ simo sexentessimo sexagessimo secundo in villa de Vallmoll diocesis/ tarraconensis.

Noverint universi quod nos Josephos Llaberia, presbyter et rector/ parrochialis ecclesie dicte ville; ⁵ Antonius Llorens, bajulus, Josephus/ Baldric, dictus del pou, Pascharius Farran, lane parator, et Josephus/ Coll, cultor, jurati praefacti ville de Vallmoll et omnis lliberis, ço és./ singulares persone, convocati et congregati de jussu nostro dicti ba/juli ad instam nostram dictorum juratorum, (...) et assuetis/ campane, in platea fini et ante (...) ecclesia parrochiali concilium/ generale tenentes et celebrantes et tanquam major et sanior pars/ dicti populi totam universitatem representantes habita ratione/ presentium, absentium et increpe non valentium, et (...)/ nomine totius universsitatís dicte ville. Attendentes et consideran/tes mundum istud esser mar borrascós de continuos y intempes/tius perills, tant corporals com també spirituals... dels quals la/ fragilitat humana sense el divino auxili no.s pot deffensar/ ni guardar, ans bé, considerada nostra flaqueza miserable y freqüentment cau y queda vençuda. Y conseqüentment/ per nostres deffectes ordinàriament tingam la divina Magestat ofe/sa, de mà del qual devallen tots nostres béns temporals/ y spirituals, consideram y advertim ser-nos necessari algun patrocini, protectió y favor per (...) Magestat. Y altrament, com nos/altres y antes nostres predecessors en la present vila sempre ajam y ajan tingut/ y fiat del gloriós sant Miquel Archàngel per la gran devotió/ religiosa que en avem y an tingut y tenim. Per tant, en dits noms de nostron grat y certa sciència y llibera voluntat./ humills y rendits ab culto y reverència elegim, nomenam// y incovam al senyor sant Miquel Archàngel per nostron patró,/ maparo y protector per a què en nostres necessitats sia dignat/ patrocinar, amparar-nos y alcansar-nos de Déu Nostre Senyor ab la/sancta intercessió, gràtias y llibertats de tots mals imminents;/ i per a majors obsequis, onras y glòrias del dit nostre patró alegit,/ tots nosaltres en dits noms votam religiosament a Déu omnipotent festa de guardar ab la forma per los sagrats cànonns ordenada/ la de la apparitió de sant Miquel Archàngel que la santa y catòli/ca Iglésia celebra als vuit de maig tots anys, comensant la/ primera vinent y de aquí al devant perpètuament. I per a què/ aquest nostre religiós servei y tot tinga son degut effecte, hu/milment suplicam a la Il.lustríssima Senyoria del Senyor Archabisbe de Tarra/gona, nostre electió y vot, y aquells decretar ordenant-nos y ma/nant-nos guardà en aquesta vila perpètuament (...) las sacras/ sanctions. Dita votada y electió feta, actum est super lleva acte.

Testes, Joan Vifès, nuncio de la cort del balle y mestre Ber/tran casanova, rejoler del Regne de València.”

Podem observar entre els dos textos una clara diferència: mentre que en el primer es destaca la votació, persona per persona, de sant Miquel com a patró, en el segon es dóna més importància a tot el formalisme que envolta l'elecció (causes, permisos, etc.). Així mateix, mentre que en el de 1591 es busca una protecció de les activitats agrícoles, en el de 1662 l'empara es busca per a la persona.

La devoció de Vallmoll per sant Miquel es manifesta també en la capelleta del Portal

5. En el manuscrit dicte ville apareix ratllat.

de la Creu i en les festes que fins a l'actual segle s'havien celebrat pel maig en el seu honor.

Benedicció del cementiri.- El text es troba en uns "Capbreus del benefici de l'església, ss. XVI-XVIII", full 38, i fa referència a la benedicció del cementiri que hi havia hagut sota les actuals escoles:

"Memòria sia per a tots los que són y saran en la vila/ de Vallmoll com diumenge a XXV del mes de abril/ any 1578 se benehí lo fosar de dafora la vila, prop be/nehit per lo venerable mossèn Pere Salvat, rector de la present/ vila, y per lo reverent mossèn Juan Farran, prevere, y per mossèn Juan/Torrens, prevere, y tots beneficiats en la present església/ de Vallmoll, tenint llicència de don Antoni Agustí, arca/bisbe de Tarragona, natural de Seragossa, essent senyor/ y baró de Vallmoll en lo present any lo molt ilustre senyor/ don Barnat de Boyxadors, casat ab la molt magnifica/ y noble senyora dona Isabel Burguesa y de pax, filla/ del molt il.lustre senyor Pere Pax de Malorque; posahint/ dit il.lustre don Barant de Boyxadors dita baronia per dita/ noble senyora dona Isabel muller sue, y tenint a/n aquest temps dits nobles senyors una filla per nom/ Maria Matiana, la qual nasqué lo dia de sant/ Matisià del present any. Fonc balle en lo dit any lo/honorable en Toni Llorens del carrer de vall. Foren/jurats en lo present any los honrats en Pere Balles/ter y en Damià Esteve y en Matheu Ramon/ alias Mallorquí, los quals foren presents en dita/ benedicció de sementiri. Fonc lo primer que soterraren en dit sementiri, fonc un fill d'en Juan Re/quesens de Bellavista que avia nom Junot, lo qual/ soterraren lo primer de mayg any predict. Aprés y soterra/ren un fill d'en Juan Ballester, paraure del raval. A/xiii de mayg any predict y soterran en Guillem/ Cosidor./ mahor de la plasa de Vallmoll. Los quals Nostre Senyor/ los vulle acullir en la sua glòria, y a tots los sobre/dits que per molt temps ho puguem dir y contar, y a la/fi de dos dias los vulle donar per premi la glòria de/ paradís, per la qual tots som crats. Amén.

Mateu Ramon/ alias Mallorquí, sobredit/ notari."

Problemes de cobrament de les confraries.- Localització: "Llibre de la obra y dels bacins de la Iglesia de Vallmoll", fs. 184r/v - 185r.

"Vuy que contam als 19 de maig del any 1723, convocats/ y congregats en la Iglesia de la present vila de Vallmoll/ los magnífics Batista Carbonell, Batlle; Pere Llorens, Ma/cià Seriol, Pere Juan Marimon Jurats, corregidor de dita/ vila, tots los Procuradors actuals de las Confrarias de la dita/ Iglésia; y la major part dels confreres de aquellas, fuit/ propositum per mi Rector infrascrit: que en atenció de que los/ Procuradors de las Confrarias, axí actuals, com los passats, se/ queixavan de no poder cobrar dels confreres los annuals./ de hont se seguian gravíssims absurdos, com és faltar las/ atxas en las més de ditas Confrarias, no podr-se fer las festas/ annuals acostumadas, no poder-se celebrar per los confreres/ difunts los aniversaris, lo retardar-se lo donar comptes molt/ temps, per haver-se los procuradors en dits comptes de encarregar/ dits annuals tant cobrats, com no cobrats, lo que apar/contra tota rahó, equitat, y justícia; i finalment lo tro/bar-se vuy casi todas las confrarias en lo estat més mi/serable, de què se origina inevitablement "de una part la gran/ repugnància se expe/rimenta en voler ser/vir de Procuradors, y/ de altra part" ⁶ lo menosca/bo en lo culto de Déu Nostred Senyor, la Verge Santíssima, y sos

6. « ... » Text afegit en un lateral amb el signe ⊥

sants./ pr la veneració, obsequi y festeig dels quals se són fun/dadas ditas confrarias; per ço fóra de gran servey de Déu/Nostre Senyor que entre tots discorreghessen y aplicassen lo/ medi y modo més proporcionat útil, y convenient per a/ evitar dits absurdos, per la manutenció y conservació de/ ditas confrarias, y ab lo qual ningú dels confreres puga/ tenir justa repugnància en servir de Procurador = Y después/ de alguns medis que se discorregheren; fuit resolutum/ nemine discrepante: que, de aquí en avant los Procu/radors actuals de las Confrarias (començant en los elegits/ y eligidors en lo present any) no estigan en la fi de sos// comptes a pagar, y encarregar-se los annuals de aquells/ confreres, axí de gràcia, com de justícia, que no hauran/ cobrat; si sols los anuals que hauran cobrat, però tin/gan la obligació de assisitir un mes antes de la festa, o de/ la última festa de sas respective confrarias a la porta de/ la Iglésia, ahont se posarà una taula y lo llibre de la con/fraria, y allí en dit mes tots los días de festa al matí degan/ estar dits Procuradors per cobrar los anuals, y notar los/ que cobraven en dit llibre; I tots aquells confreres que/ la vigília de dita festa, o última festa de sa confraria/ no hauran pagat lo annual, degan pagar per quiscun/ sou, divuit diners; axí que los que pagan dos sous, si no/ han pagat en dit temps, degan pagar después tres sous./ los que pagan quatre sous, sis sous, y axí dels demás;/ los quals confreres que en dit termini no hauran pa/gat son annual, degan los procuradors lo dia de son fi de comp/tes posar-los en una llista; la qual se quede en lo llibre de sa confraria; y al últim del any (en cas de/ haver-i annuals que cobrar) se miraran ditas llis/tas de todas las Confrarias; y se farà anar al públich/ encant la col.lecta, o cobransa de dits annuals, que/ no se hauran cobrat. Y después treta la adjecció del/ que serà col.lector se entregará a cada confra [ria] lo a ella/ espectant del que s'en faran càrrega los nous procura/dors; lo que se haja de observar no solsen orde als con/freres de justícia, sinó també en orde las confreres de/ gràcia; ben entès emperò, que dits confreres de gràcia/ después de haver pagat lo annual, sian llibres, y pugan/ exir-se de la confraria; però una vegada que sian ausentats/ y notats en lo númro dels Confreres degan pagar lo/ annual per aquell any. Y si lo any vinent no volan ser/ confreres, ho degan dir als procuradors los quals los/ degan axí mateix borrar del llibre, de manera que/ si no són borrats del llibre, o del lle-vador dels Procurador// que acabaran, losque començaran los degan també posar/ en lo nou llevador y cobrar de ells lo annual, y osber/var tot lo sobredit, com si fossen confreres de justícia.= Fuit etiam propositum per mi rector infrascrit: que en aten/ció de que en la present iglésia se acostumen elegir tots los procuradors de las confrarias per Pasqua del Esperit Sant; lo/ qual temps per ser regularment lo de las segas y és molt/ ocupat, y per esta rahó no poden los procuradors que acaban/ donar luego son fi de comptes, de què se seguix lo/ retardar-se per molts mesos, y anys (com se experimen/ta) lo passar dits comptes ab evident perjudici ⁷ de las/ confrarias, per ço fóra molt conveient que en conside/ració de què en las festas de Nadal, cap de any i Reis/ estan tots, o los més, en sas casas desocupats, y sens im/pediment algun per a passar los comptes, y de altra part/entonces se acaba lo un any, y comença lo altre; y fóra/ molt millor que servissen dits procuradors tot lo any natural/ enter; se elegissen

7. En el manuscrit *prejudici*.

en ditas festas los procuradors nous, y en/ las mateixas festas anassen passant comptes los/ vells; ohida la qual proposició fuit resolutam nemine/ discrepante: que.s fassa y pose en execució sí, y del mo/do se ha proposat.

Ita est Doctor Franciscus Torrell Rector de Vallmoll.”

A Vallmoll, a començaments del segle XVIII, podem trobar les següents confraries: C. de la Sang, C. de sant Isidre, C. de sant Miquel, C. de sant Antoni de Pàdua, C. del Sant de Jesús, C. de sant Esteve i C. del Roser.